

5.ª REUNIÓ EXTRAORDINÀRIA A L'ILLA DE MENORCA

EXCURSIONS REALITZADES

Dia 13 d'abril

A trenc d'alba tothom s'aixecà per veure des de la coberta del vaixell el panorama que ens ofería la costa N de l'illa de Menorca. Els noms dels accidents geogràfics eren interpretats gràcies als perfils de l'illa, delimitats per CLOSES, que figuren a la guia de l'excursió. Abans de les set del matí arribàrem a Maó, on ens esperaven el senyor batlle, Sr. Pere PONS i SITGES; el president de l'Ateneu, Sr. Josep COTRINA; el catedràtic d'Història Natural, Dr. CASTAÑOS; el Director-delegat de l'Institut, senyor Francesc HERNÁNDEZ SANZ, amb el professor Sr. HERNÁNDEZ MORA, la catedràtica Srta. TORRENTS i una comissió d'alumnes de l'esmentat Centre; el Dr. ARISTOV, Metge-director del Llatzeret; els naturalistes Srs. Jaume FERRE I ALEDO i Joan PONS ETÍ; el membre de la Institució Sr. Rafael SALORD; el farmacèutic Sr. MERCADAL; el president del «Foment del Turisme», Sr. Joan GOMILA, representacions de la premsa local, etc.

El matí de la nostra arribada fou aprofitat per a visitar la ciutat i fórem rebuts pel senyor batlle al Palau Municipal, del qual ens mostrà els records històrics que hi són conservats. També visitàrem l'Ateneu i l'Institut Nacional de 2.ª ensenyança. Aprofitàrem l'avinentesa per a admirar les col·leccions d'Història Natural d'aquests dos centres.

La tarda fou aprofitada per a fer una excursió a Cala es Coves sota el guiatge del Dr. CASTAÑOS i del Sr. PONS ETÍ. Ens traslladàrem amb quatre autos al predi de Biniadrís, passant per Sant Climent. A Biniadrís visitàrem la casa predial, veiérem les premses i tots els altres atuells per a l'elaboració del formatge maonès. Acabada aquesta visita, els excursionistes es dividiren en diversos grups. Hi assistiren els membres senyors AGUILAR-AMAT, CANDEL, CLOSES, COMAS (J.), DUFFAS, ESPAÑOL, FÁBREGA, FONT (J. M.^a), GUTIÉRREZ i VILARRÚBIA (A.), així com els senyors JARDÍ, KRAUT, PARRAMON, RUBIÉS (J. M.^a), RUBIÉS (Sra. de), RUBIÉS (P.), SAN MIGUEL i SMITH.

El terreny, a excepció de les petites zones de conreu, està recobert pel marès fins a la mateixa Cala. Pel camí, botànics i entomòlegs iniciaren llurs treballs. Les coves que donen nom a la localitat estan excavades en els penya-segats que forma la molassa burdigaliana, de la qual es pogueren separar alguns fòssils (*Pecten* i motlles indeterminables específicament).

Avançada la tarda es tornà pel mateix camí. A Biniadrís muntàrem novament als cotxes per anar a Sant Climent, i d'allí a Talatí de Dalt. Admiràrem, amb l'escassa llum del capvespre, els imposants monuments megalítics i visitàrem la cambra sepulcral descoberta fa poc.

Dia 14 d'abril

A les vuit del matí sortíem de Maó els membres de la INSTITUCIÓ abans esmentats i els senyors JARDÍ, PARRAMON, RUBIÉS (J. M.^a) i Sra., RUBIÉS (P.), i SAN MIGUEL. Dirigí l'excursió el Sr. Joan PONSSETÍ. Seguïrem la carretera de Ciutadella. Passàrem per Alaior, un dels pobles més importants de l'illa, el qual s'oferí a la nostra vista amb la seva blancor enlluernadora. A la vora de la carretera han plantat com a arbre d'ombra la *Paulownia imperialis*, ara en plena floració. Algun grup de pins trenca

Grup d'excursionistes de la INSTITUCIÓ, a Menorca. — D'esquerra a dreta, asseguts, senyors: AGUILAR-AMAT, BOTÉY, FÁBREGA, FONT i QUER, BATALLER, JARDÍ, FONT i TULLOT, GUTIERREZ; drets, d'esquerra a dreta, senyors: PARRAMON, CLOSES, VILARRÚBIA, ESPAÑOL, CANDEL, senyoreta COMAS, SOLÉ, SAN MIGUEL, MARCET (Pere) (Foto BESTARD)

la monotonia aclaparadora del paisatge tan aviat com entrem en el Triàsic. En arribar al quilòmetre 15 de la carretera baixem dels cotxes i seguim a peu un centenar de metres amb l'objecte d'explorar el jaciment fòssilífer de Son Tortovull, on recollim exemplars d'*Ostrea* cf. *gingensis*, *Pecten* sp. i moltes diverses.

Al quilòmetre 16 travessem el Triàsic. És curiós el penyal anomenat «Cap de frare», format per l'erosió dels calcaris del Muschelkalk.

Passem per Mercadal. El Devonianà bussa fortament vers l'E. A l'esquerra deixem els monuments megalítics de Rafal Roig. Baixem novament de l'auto en arribar a la caseta dels camí-ralers, que hi ha entre els quilòmetres 24 i 25, amb la finalitat d'explorar el jaciment fòssilífer de

Santa Rita descobert i publicat per HERMITE. Tenim necessitat de suspendre els nostres treballs a causa de la pluja.

Passat Ferreries trenquem pel camí particular al predi de Santa Ponsa. Des de la casa predial fins a la platja travessem una atapeïda pineda la més frondosa de l'illa. Els cotxes han de parar a cada instant a causa de les tanques que separen uns bancals d'altres. Obrim pacientment les portes, passa el cotxe, tornem a tancar i així successivament fins a 25 o 30 vegades. La flora del sotabosc és molt interessant i posseeix formes endèmiques que els botànics cerquen amb delit.

Dinem a la cala de Santa Galdana. Després de dinar, els geòlegs exploren les molasses burdigalanes per tal de trobar fòssils; botànics i entomòlegs treballen en llurs respectives especialitats. En envespir emprenem el retorn pel mateix camí. Ja prop de Maó visitem les navetes de Rafal Rubí.

Després de sopar, a les 21'30, el membre de la Institució Dr. Rafael CANDEL i VILA donà a l'Ateneu de Maó la primera conferència del curset organitzat amb motiu de la 5ª reunió. El conferenciant tractà d'Andorra des del punt de vista geogràfic i féu passar per la pantalla una cinquantena de diapositives, en gran part impressionades amb motiu de la 4.ª reunió extraordinària de la INSTITUCIÓ, celebrada l'any prop passat.

Dia 15 d'abril

Al matí fou celebrada la sessió científica de què parlem en un altre lloc del Butlletí.

A la tarda, amb més bon temps que els dies anteriors, ens dirigirem a l'illa de Colom. Anem amb auto fins el Grau de Maó, passant per l'Albufera. Al Grau embarquem per anar a l'illa. Prenen part a l'excursió, que dirigeixen el Dr. CASTAÑOS i el Sr. PONSETÍ, els membres de la INSTITUCIÓ senyors AGUILAR-AMAT, BATALLER, BOTEY, CANDEL, CLOSES, COMAS (J.), DUFFAS, ESPAÑOL, FÁBREGA, FONT i QUER, FONT i TULLOT, GUTIÉRREZ, MARCET (P.), SALORD, SOLÉ (Ll.) i VILARRÚBIA. Hi existeixen també els senyors JARDÍ, KRAUT, MERCADAL i PARRAMON. L'illa de Colom pertany al Devonià. Aquest terreny està travessat per filons de calcopirita, que actualment no s'exploren, entre altres motius, perquè l'aigua de la mar ha negat les galeries de les mines. Entre els minerals d'aquestes mines que poden oferir algún interès econòmic es troben la blenda i la calcopirita. El Dr. BATALLER trobà en les pissarres determinades restes fossilíferes, semblants a les del Priorat que trobà VILASECA, i els descoberts a Portugal per N. DELGADO. La vegetació de l'illa de Colom, encara que pobra i migrada, conté formes i espècies interessants, que ens mostrà el Dr. FONT i QUER, per exemple el *Sonchus cervicornis*, l'*Astragalus Poterium*, *Daphne Rodriguezii*, etc., plantes totes adaptades a suportar les ventades de tramuntana. És particularment rara la darrera de les esmen-

tades, endèmica d'aquesta illa. Els entomòlegs pogueren palesar l'abundor en que s'hi troba la *Timarcha balearica*, la qual espècie conviu amb la *Chrysomela banksii*, l'*Asida depressa*, l'*Akis bacarozzo*, el *Percus plicatus*, la *Scolopendra oraniensis* i alguns altres.

Dia 16 d'abril

A primera hora del matí alguns dels companys feren una excursió, amb caràcter particular, per visitar novament els monuments megalítics de Talatí de Dalt, Trepucó i Torelló. Hi prengueren part els senyors BATALLER, CLOSES, COMAS (J.), FÀBREGA, FONT I TULLOT, JARDÍ, PARRAMON I SOLÉ, sota el guiatge del professor de l'Institut Sr. HERNÁNDEZ MORA, distingit especialista en Prehistòria. Els excursionistes impressionaren nombroses fotografies, aixecaren un plànol de la cambra sepulcral de Talatí de Dalt i s'endugueren moles de Torelló, on es troba abundor d'aquestes pedres de la civilització dels talaiots.

A les 8 del matí sortí el grup d'excursionistes camí de Ciutadella, sota la direcció dels Srs. CASTAÑOS i PONSETÍ. Hi assistiren els membres de la INSTITUCIÓ Srs. AGUILAR-AMAT, BATALLER, BOTEY, CANDEL, CLOSES, COMAS (J.), ESPAÑOL, FÀBREGA, FONT I QUER, FONT I TULLOT, GUTIÉRREZ, MARCET (P.), SALORD, SOLÉ (LI.) i VILARRÚBIA. Ens acompanyen també els senyors JARDÍ, MERCADAL i Sra. de MERCADAL, MIQUEL, PARRAMON i SAN MIGUEL. Tots els cotxes s'aturaren a Rafal Roig per visitar les navetes. L'auto dels geòlegs hagué d'aturar-se també a les pedreres d'Alaior, on s'explota com a pedra de construcció la molassa burdigaliana. Escorcollem el jaciment de Santa Rita, on, a falta de la fauna devoniana de què parlen HERMITE i altres autors, s'aconcentaren de trobar les empremtes de plantes fòssils i observar una magnífica falla al costat de la caseta de camí ralers.

Ben arribats a Ciutadella i després de dinar, es dedicà algun temps a visitar la ciutat, ornada de palaus senyorívols i d'esglésies sumptuoses. Es tragué el cap sobre l'estuari, al fons del qual hi ha el port, que si bé és més reduït que el de Maó, té prou tràfic. Acabada la visita a la ciutat, els excursionistes es dividiren en diversos grups: els geòlegs van anar a Cala Santandria i recolliren fòssils del Burdigalià; d'altres s'arribaren fins a Cala Blanca, on també recolliren força fòssils i exploraren la cova de la Parelleta; els botànics i els entomòlegs tiraren també per llur cantó. Els botànics encara s'arribaren al barranc d'Algendar, on collectaren, amb d'altres plantes curioses, la *Linaria fragilis* Rodrig., la qual té allí la seva localitat clàssica. En sortir de Ciutadella, tots els cotxes s'aturaren a la famosa naveta dels Tudons.

A les 21'30 de la vetlla el Dr. FONT I QUER, President de la Institució, donà a l'Ateneu de Maó una conferència sobre «Vegetació del Marroc espanyol». Exhibí una cinquantena de diapositives originals que representaven diversos aspectes de vegetació d'aquell país.

Dia 17 d'abril

A les 8 del matí, sota la direcció dels Srs. CASTAÑOS i PONSETÍ, s'empenqué el camí a Fornells i Cap de Cavalleria. Hi assistiren els membres de la Institució Srs. AGUILAR-AMAT, BATALLER, BOTEY, CLOSES, ESPAÑOL, FÁBREGA, FONT i QUER, FONT i TULLOT, GUTIÉRREZ, MARCET, SOLÉ i VILARRÚBIA. Els acompanyaren també els Srs. JARDÍ, PARRAMON i SAN MIGUEL. Fou aquest un dia de gran activitat. Els geòlegs començaren per explorar unes mines abandonades a Binifabini, on trobaren pirolusita, atzurita cristal·litzada, malaquita, cuprita i estibina. En arribar a Fornells prengueren una barca per tal de passar a la vora oposada de la cala i explorar el massís de S'Olla, del Cretàcic inferior, amb la mala fortuna de no trobar fòssils. Plugué. Es trobaren cristalls de pirita limonititzats.

A Fornells els excursionistes dinaren *caldereta de llagosta*, que honora la cuina menorquina. A la tarda, els entomòlegs prosseguien llurs recerques a visitar les salines, de fama molt particular; els botànics herboritzaren entre altres endemismes la famosa *Centaurea balearica*, i els geòlegs visitaren el jaciment de roques eruptives de Ferragut.

Amb resultat infructuós fou explorat el nivell liàsic de Cala Cavalleria. Gràcies al rector de Fornells, els excursionistes pogueren endur-se algunes mostres dels fòssils d'aquesta localitat.

A les 9 de la vetlla la doctora Margarida COMAS donà a l'Ateneu la seva conferència sobre Pedagogia moderna. Projectà una sèrie de diapositives al·lusives al tema, i al Cinema Victòria foren rodats dos films, amablement facilitats per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. Després es celebrà un Concert en honor de la Institució, organitzat per la directiva de l'Ateneu.

Dia 18 d'abril

Els Srs. BATALLER, BESTARD, CANDEL, CLOSES, COMAS (J.), FONT i TULLOT, JARDÍ i SOLÉ visitaren les mines de calcosina de Mercadal, on aquest mineral està acompanyat de lignit. Després empengueren l'ascensió al Mont Toro, punt culminant de l'illa.

Les calcàries contenen abundor de *Daonella* i fucoides. Més escassos són els amonits, de què féu estudi SCHMIDT, però encara s'hi troben dos exemplars. La boira no va permetre fer fotografies panoràmiques de l'illa.

Els Srs. BOTEY, FÁBREGA, FONT i QUER i MARCET feren una excursió botànica a Cala Addaia, i la resta dels excursionistes feren l'exploració entomològica i malacològica de la Colàrgega, al fons de la ria de Maó, i visitaren el viver de llagostes i ostres del Sr. MASPOC.

A la tarda embarcàrem cap a Barcelona, on arribàrem a la matinada del dia 19 d'abril.